

Nyhet

Portugal och Finland leder ministerråd under 2021

Nyhet

Bør de ansatte få kompensasjon for å bruke hjemmekontor?

Leder

Kan vi mer om USA än Europa?

Nyhet

Rigsretssag mod Støjberg - en hardliner i dansk udlændingepolitik

22. Januar 2021

Tema: Striden om minimilöner

Nyhetsbrev fra Arbeidsliv i Norden 1/2021

Finansiert
av Nordisk
ministerråd

ARBEIDSLIV I NORDEN

Arbeidsforskningsinstituttet
OsloMet - storbyuniversitetet
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

UTGIVER

Arbeidsforskningsinstituttet
På oppdrag fra Nordisk ministerråd

ANSVARLIG REDAKTØR

Björn Lindahl

EMAIL

ainredaksjon@gmail.com

WEB

www.arbeidslivinorden.org

Nyhetsbrevet utgis i en e-postutgave,
som kan bestilles gratis fra
www.arbeidslivinorden.org

ISSN 0809-9456 tildelt: Arbeidsliv i
Norden (online)

Innhold

Kan vi mer om USA än Europa?.....	3
Portugal och Finland leder ministerråd under 2021.....	5
Rigsretssag mod Støjberg - en hardliner i dansk udlændingepolitik.....	8
Minimiløner i EU - sista striden för de nordiska facken?	11
Danmark och Sverige visar gult kort i EU mot förslaget om minimiløner	14
Sex EU-parlamentariker om minimiløner	18
Fyra forskare om minimiløner	20
Olika syn på vad som är solidaritet i frågan om minimiløner	23
Därför är striden om minimiløner så brännbar	26
Bør de ansatte få kompensasjon for å bruke hjemmekontor?	28
Island: Invandrarna har fått fler rättigheter	30

Kan vi mer om USA än Europa?

Det är många som blivit experter på amerikansk politik det senaste året. För ett par dagar sedan lämnade Donald Trump Vita huset och Joe Biden svors in som USA:s 46:e president. Maktskiftet får också konsekvenser för Norden och Europa.

LEDER

22.01.2021

AV BJÖRN LINDAHL, CHEFREDAKTÖR

Själv roade jag mig nyligen med att ta en test för att se om jag klarade av provet för att bli amerikansk medborgare. Av 25 frågor om amerikansk politik och historia, fick jag rätt på 23. Det är bättre än 68 procent av vad de som tidigare tagit testen klarat av.

Om det gör mig till en besserwisser eller en lesserwisser kan vara osagt, men jag är säker på att om frågorna hade handlat om europeisk politik, skulle det blivit fler fel. Vad heter egentligen mannen som den 16 januari tog över som partiledare i det tyska CDU, efter Angela Merkel?

Hur många vet vilket land som har ordförandeskapet i det europeiska ministerrådet? Obs! Inte att förväxla med Europarådet! Och vilket land är ordförande i det nordiska ministerrådet?

I detta nummer av Arbetstid i Norden ger vi inte bara svaret på de två ovanstående frågorna. Bengt Rolfer och Gunhild Wallin har också gjort ett stort arbete med att belysa varför de nordiska facken, arbetsgivarna och regeringarna, är så emot EU-kommissionens förslag om minimilöner. Varför litar inte de nordiska länderna, bortsett från Finland, på försäkringarna om att de länder som har ett lönesystem baserat på kollektivförhandlingar ska få behålla det?

- Kommissionen förstår inte riktigt vidden av den autonomi – självständighet – som parterna har i Danmark och Sverige. Att någon annan än parterna själva skulle avgöra om kollektivavtalens minimilöner är tillräckliga strider mot själva grundbulten i ländernas kollektivavtalssystem, skriver vår arbetsrättsexpert Kerstin Ahlberg när hon analyserar varför frågan om minimilöner är så brännbar.

EU-domstolens roll är begränsad jämfört med den roll USA:s högsta domstol har. Ibland kan mediernas bevakning av den verka överdriven. Även här i Europa har det varit svårt för den som följer med på nyheter att inte ha fått med sig anklagelserna mot Brett Kavanaugh, som utnämndes till en av de nio domarna innan Ruth Bader Ginsburg avled, och Amy

Coney Barrett som blev den sista av Trumps kandidater som tog plats i högsta domstolen.

Hur många kan, med handen på hjärtat, säga att de känner till namnet på en enda domare i Europadomstolen eller EU-domstolen?

Det behöver inte vara en nackdel.

Den juridiska makten är mer uppsplittrad i Europa jämfört med USA. Ländernas egna domstolar har mer makt än delstaternas i USA. Mest omskriven är Europadomstolen i Strasbourg – som inte är en EU-institution, men som övervakar efterlevnaden av den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna.

EU-domstolen har den begränsade uppgiften att:

- kontrollera lagenligheten av de rättsakter som antas av Europeiska unionens institutioner,
- kontrollera om medlemsstaterna har iakttagit sina skyldigheter enligt unionsrätten och
- tolka unionsrätten på begäran av nationella domstolar

För länderna som ingår i EES, det vill säga Island, Norge och Liechtenstein, har Efta-domstolen motsvarande uppgift.

I Sverige är det Laval-domen den mest kända domen i EU-domstolen. Domen präglade svensk debatt under flera årtionden och begränsade fackliga åtgärder mot företag som använder utstationerad arbetskraft.

- Läger man ett direktiv så har alla medlemsstater skyldighet att implementera det. Och då blir det också EU-domstolen som avgör hur våra kollektivavtal ska tolkas, sa Therese Guovelin, förste vice ordförande i svenska LO, när hon intervjuades om minimilönerna.

Att stifta lagar, att se till att de efterlevs och döma de som bryter mot dem, är en process som aldrig tar slut. Island har de senaste åren stärkt rättigheterna för invandrare, enligt

MIPEX, en organisation som bevakar integrationspolitiken i 52 länder.

Under det senaste året har en stor del av arbetsstyrkan använt hemmakontor. Men reglerna i arbetsrätten som handlar om arbete i hemmet skrevs för länge sedan, innan coronapandemin.

De behöver därför uppdateras, anser både arbetsgivarna och facket i Norge.

PS: Mannen som valdes till ordförande i tyska CDU heter Armin Laschet. Han blir förmodligen förbundskansler när Angela Merkel avgår i samband med att Tyskland går till val i september i år. För européer är det trots allt – i normala fall – viktigare vem som styr Tyskland än USA.

Portugal och Finland leder ministerråd under 2021

Coronapandemin har visat att gott samarbete inte bara är önskvärt, utan bokstavligen livsviktigt, står det i programmet för Finlands ordförandeskap i det Nordiska ministerrådet 2021. Samtidigt leder Portugal det europeiska ministerrådet, där etablerandet av en europeisk hälsounion blir en huvudfråga.

NYHET

22.01.2021

TEXT: BJÖRN LINDAHL, FOTO: ANTÓNIO PEDROS SANTOS OCH LAURA KOTILA

Hur skiljer sig målen för regeringssamarbetet inom EU och Norden? Ett sätt att få ett svar på den frågan är att se på är vilka mål som ordförandeländerna har i de respektive ministerråden och vilka honnörssord de använder. Medan Finland satsar på hållbarhet, satsar Portugal på motståndskraft.

I både EU och Norden finns det ministerråd, som koordinerar samarbetet mellan regeringarna i de olika länderna. Ordförandeskapen roterar. I det nordiska ministerrådet är Finland ordförande under 2021. Inom EU är det en trio av länder som delar på ordförandeskapet under 18 månader,

med Portugal som ordförande de kommande sex månaderna.

Optimismen för hur samarbetet ska kunna vidareutvecklas brukar vara stor i början av ordförandeskapet:

- Finland är redo att kavla upp ärmarna och skrida till verket, skriver Finlands statsminister Sanna Marin i förordet till det finska programmet för ordförandeskapet.

Oförutsedda kriser

Så brukar det ofta tunga arbetet att jämkna ihop viljorna i de olika länderna göra att det går trögare. Eller också uppstår

det oförutsedda kriser, som coronapandemin, som gjorde att fjolårets danska ordförandeskap inte kunde genomföra sina projekt på det sätt som man hade planerat.

- Pandemin som drabbade oss år 2020 understryker behovet av såväl internationellt, europeiskt som regionalt samarbete. Närmare samarbete är också vad nordborna förväntar sig av sina regeringar. Särskilt aktuella samarbetsområden utöver den fria rörligheten är försörjningstryggheten och beredskapen inför framtida kriser, säger Sanna Marin, Finlands statsminister.

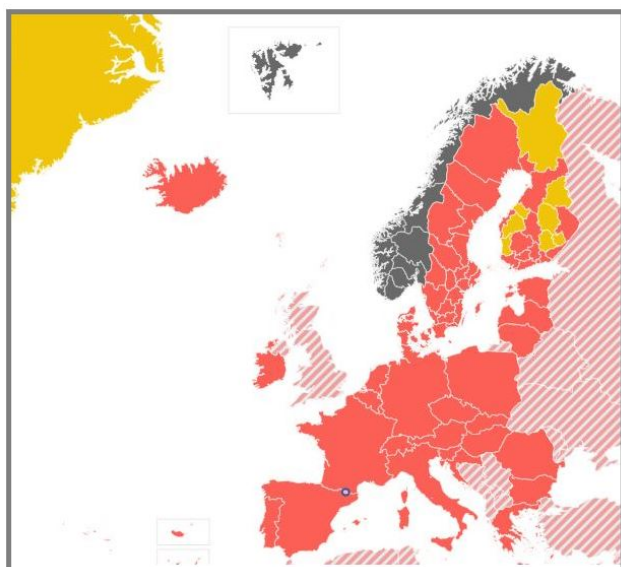
Finland, Norge och Island ligger på ungefär 10 döda av covid 19 per 100 000 invånare, Danmark på 30, medan Sverige ligger på 100.

Optimistiskt trots allt

Coronapandemin överskuggar det mesta även i det portugisiska programmet. Den beskrivs som en "utmaning utan motstycke" för EU och dess medlemsländer, som kommer att kräva avgörande och omfattande åtgärder. Men Portugals statsminister António Costa är ändå optimistisk i det portugisiska programmet:

- Vi har visionen, programmet och de finansiella instrument som behövs för att tillsamman bege oss ut på den väg som består av hopp, förtroende och trovärdighet. Vårt samlingsrop kommer därför att vara: "Dags att leverera: en rättvis, grön och digital återhämtning".

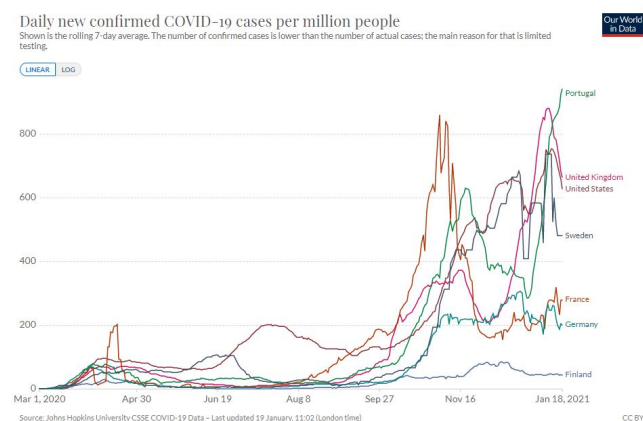
Rörligheten har emellertid aldrig tidigare varit så begränsad inom Norden som den är nu, med Norge som det land som förutom Ungern (som stängt gränserna helt), är det land som har de hårdaste kraven om karantän för de som reser till landet.

Kartan från det norska Folkehelsinstituttet visar de länder där invånarna måste i karantän i Norge med röd färg för EU-länderna och randigt för de europeiska länderna utan-

för Unionen. Bara invånarna från Grönland och delar av Finland (markerat med gult), slipper karantän.

Situationen i Portugal är ännu värre. Efter att först ha klarat sig bättre än sina grannländer, ökade smittan våldsamt. Landet har stängt ned helt, men har trots det nu det högsta antalet i världen av nya smittade i ett rullande genomsnitt per miljon invånare för de senaste sju dagarna.

Portugal och Finland är motpoler i diagrammet över hur många som fått covid 19 under de senaste sju dagarna. Källa: ourworldindata.org.

När coronapandemin inleddes för ett år sedan handlade rubrikerna mycket om att det var brist på skyddsutrustning och hur länder över hela världen desperat bjöd över varandra. Även om det finns kritik mot att det går trögt med vaccineringen, har samarbetet med att fördela vaccindoserna fungerat bättre.

- Vi kommer att bidra till att vaccinationsprocessen mot covid-19 sker samtidigt i alla medlemsstater och att vaccinet ses som en allmännytta, som är offentligt och gratis, lovar Portugal.

Grön omställning

I både Norden och EU är målet att den enorma omställning som länderna står inför – inte bara på grund av coronapandemin, men också på grund av digitaliseringen – ska till bli så grön och digital som möjligt. I det finska programmet omhuldas den nordiska välfärdsmodellen som sägs ge en socialt rättvis omställning, genom demokrati, rättsstatsprincipen, välfungerande förvaltning, öppenhet, tillit och ett aktivt civilsamhälle.

Portugal lyfter istället fram den Europeiska pelaren för sociala rättigheter i sitt program:

- Ett centralt tema för Portugals ordförandeskap är att stärka den europeiska sociala modellen, så att den kan förmedla en känsla av förtroende till medborgarna.

Målet är att de ändringar som digitaliseringen medför och de ändringar som måste till för att rädda klimatet, ska ske

på ett inkluderande sätt, så att inte vissa grupper lämnas bakom. Det som troligen blir det viktigaste mötet under det portugisiska ordförandeskapet sker den 7:e och 8:e maj i Porto. Först ett högnivåmöte med olika institutioner, de sociala parterna och frivilliga institutioner och sedan ett möte med EU-ministrarna nästa dag, för att diskutera sysselsättning, kompetens och välfärdsfrågor.

Det finska ordförandeskapet kommer att markera att det är 50 år sedan Nordiska ministerrådet etablerades och att Ålands självstyre fyller 100 år.

Finlands har därför för första gången två nordiska samarbetsministrar: Thomas Blomqvist och Annette Holmberg-Jansson. Den förste är jämställdhetsminister i den finska regeringen, medan den senare är social- och hälsominister i Ålands landskapsregering.

Rigsretssag mod Støjberg - en hardliner i dansk udlændingepolitik

For kun anden gang på 100 år skal en dansk minister for en rigsret. Som Donald Trump overhørte Inger Støjberg anbefalinger fra embedsværket, siger hendes kritikere.

NYHET

22.01.2021

TEKST: MARIE PREISLER, FOTO EMIL HELMS/RITZAU SCANPIX

En historisk rigsretssag skal afgøre, om den danske folketingspolitiker Inger Støjberg brød sit ministeransvar som udlændinge- og integrationsminister i 2016, hvor hendes ministerium gav udlændingemyndighederne skriftlig instruks om, at adskille alle asylsøgende ægtepar og indkvartere dem hver for sig, hvis den ene ægtefælle var under 18 år.

Beslutningen om rigsretssag er truffet af et flertal i Folketinget i kølvandet på, at en undersøgelseskommission har konkluderet, at der ikke var "nogen rimelig tvivl" om, at Inger Støjberg som minister var advaret om ulovligheden af den instruks, hun gav for at forebygge, hvad hun betegner som "barnebrude". Den ulovlige instruks betød, at mindst 23

asylsøgende ægtepar blev systematisk skilt ad på asylcentre og indkvarteret hver for sig.

Inger Støjberg har siden fastholdt, at hun ikke har givet en ulovlig ordre om adskillelse af asylpar. Hun blev den 29. december 2020 bedt om at forlade posten som næstformand i det liberale oppositionsparti Venstre, og Venstre har som parti valgt at bakke op om den rigsretssag, som nu er en realitet, dog står ikke hele folketingsgruppen bag beslutningen.

Stædig Støjberg

Inger Støjberg har både i sin tid som minister og som næstformand i Venstre været bannerfører for en stram kurs i den danske udlændingepolitik med modtagelse af så få flygtninge og indvandrere som muligt og krav om tilpasning til danske

værdier, sprog og normer. Udsigten til at skulle for en rigsret har ikke umiddelbart fået hende til at dæmpe retorikken. På Facebook skrev hun om undersøgelseskommissionens konklusioner:

”Jeg har gjort alt, hvad jeg kunne inden for lovens ramme at forhindre det ækle fænomen, som barnebrude er. Og mit politiske ønske var, er og bliver, at ingen barnebrude skal bo sammen med deres ældre mænd på et dansk asylcenter. Men jeg har selvfølgelig ikke givet nogen ordre om at bryde loven.”

En af de Venstre-folk som stemte imod rigsretssagen mod Inger Støjberg var hende tidligere chef, Lars Løkke Rasmussen, der var statsminister, da Inger Støjberg var udlændinge- og integrationsminister. Han har for nylig meldt sig ud af Venstre og er nu løsgænger i Folketinget – dvs. ikke medlem af noget parti. Om rigsretssagen skriver han på sin hjemmeside, at ”der har været en stædighed hos Inger Støjberg, som jeg også selv fejlagtigt har tolereret alt for længe”, og at ”end ikke Inger Støjberg må kunne forsvare, at hun i forløbet har omgået sandheden overfor Folketinget”, men en rigsretssag anser han for en alt for voldsom sanktion, som ikke vil være god for sammenhængskraften i den danske befolkning og forudser, at sagen vil give Inger Støjberg ”et martyrium”.

Ligheder med USA

Flertallet for en rigsretssag mod Støjberg blev en realitet dagen efter, at Repræsentanternes Hus i USA stemte for at indlede en rigsretssag mod USA's afgående præsident Donald Trump for at tilskynde til oprør. De udløsende handlinger er vidt forskellige, men der er flere ligheder mellem de to politikeres vej til en rigsretssag, har danske politikere og politiske iagttagere påpeget.

Facebook og andre sociale medier bruges flittigt af Inger Støjberg til skarpe udsagn i blandt andet udlændingedebatten. Foto: Johannes Jansson/Norden.org.

Som Donald Trump overhørte Inger Støjberg anbefalinger fra embedsværket. De havde begge et bagland, der længe bakkede dem ukritisk op i offentligheden. Og for begge spillede brug af sociale medier en central rolle. Sagen mod Støjberg startede i et Facebook-opslag, hun skrev i 2016, hvori hun gjorde opmærksom på det fænomen, at unge kvinder bliver gift med mænd, der er ældre end dem selv. Hun

skrev i sit opslag, at det ville hun ikke acceptere og fulgte op med først en pressemeddelelse og så den ulovlige instruks.

Nej til ekstremisme

Inger Støjberg er ekstremist ligesom Donald Trump, lød det forleden fra Sofie Carsten Nielsen, politisk leder for Radikale Venstre, der er støtteparti for den socialdemokratiske regering i en kommentar til, at Lars Løkke Rasmussen ikke støtter, at Inger Støjberg stilles for en rigsret.

”Først ombudsmanden, siden instrukskommissionen og senest Folketingets uvildige advokater har vurderet, at der i den grad er noget at komme efter i Støjberg-sagen. Men Danmarks tidligere statsminister kører retsstaten over, fordi han er bange for, at en rigsretssag vil forære Støjberg et politisk martyrium (!!!) Vi har set i USA, hvor den slags ender. Der vil altid findes ekstremister i verden som Trump og Støjberg. Dem er jeg ikke bange for. Nej, dem jeg frygter, er medløbere som Løkke. Der først vendte det blinde øje til Støjbergs gerninger, mens hun var minister i hans regering. Og nu gør det igen. Glad for, at der er et stort flertal uden om Løkke, Nye Borgerlige og Dansk Folkeparti, der nu stiller Støjberg for en rigsret”, skrev Sofie Carsten Nielsen.

Det er den kun sjette rigsretssag i Danmark siden grundlovens indførelse i 1849. En rigsretssag kan rejses efter mistanke om ulovlig embedsførelse og er en af de hårdeste sanktionsmuligheder mod ministre, da en dom kan indebære bøde- eller fængselsstraf. En fængselsstraf anses dog ikke for sandsynlig, i fald Inger Støjberg findes skyldig. Et beslutningsforslag om en rigsretssag ventes at blive behandlet i Folketinget i starten af februar.

Inger Støjberg ved et nordisk integrationsministtermøde i Lund i Sverige, samme år som beslutningen om at adskille asylpar, hvor en af ægtefællerne er under 18 år. Danmark og Sverige, her repræsenteret af Morgan Johansson, har været modpoler i integrationsdebatten i Norden. Sylvi Listhaug fra Norge delte tone med Støjberg.

Rapport kritiserer Danmark

Danmark er hardliner i nordisk sammenhæng i relation til udlændingepolitik - en kurs, der blev sat længe inden Inger Støjbergs ministertid. En stor nordisk rapport tyder på, at den danske tilgang ikke har bidraget positivt til at sikre uddannelse, beskæftigelse og sundhed, hos børn og unge, der er kommet til Danmark som flygtninge. Denne gruppe klar-

er sig markant dårligere i Danmark end i de øvrige nordiske lande, målt på næsten alle parametre.

Det viser rapporten 'Coming of Age in Exile' (CAGE), som sammendrager viden fra et femårigt og nyligt afsluttet fællesnordisk forskningsprojekt, finansieret af NordForsk under Nordisk Ministerråd. Forskere fra de nordiske lande har via blandt andet registerdata set på, hvordan flygtningebørn, der kom til Danmark, Norge, Sverige eller Finland i årene fra 1986 til 2005 efterfølgende klarede sig. Disse børn blev fulgt af forskerne fra 2005 til 2015 med fokus på at kortlægge, hvordan det gik dem i deres vigtige unge år i forhold til at få en uddannelse, komme i arbejde og i relation til sundhed, og forskerne har også set på, hvordan de børn og unge er påvirket af politikker og andre forhold i de nordiske lande.

Strammerkurs med slagside

I den ti års periode, forskerne har undersøgt, 2005-2015, var Danmark det nordiske lande med den mest restriktive integrationspolitik, ifølge indekset MIPEX, som EU anvender til at sammenligne landes politikker. Eksempelvis var Danmark mest restriktiv i Norden, når det gælder familiesammenføring og økonomisk støtte.

I samme tiårs periode klarede flygtningebørn i Danmark sig dårligere på næsten alle undersøgelsens indikatorer end ikke-flygtningebørn i Danmark og end sammenlignelige aldersgrupper af flygtninge i Finland, Norge og Sverige.

Eksempelvis var 31 procent af de undersøgte flygtninge i Danmark hverken i praktik, arbejde eller under uddannelse, da de fyldte 30 år. I Norge gælder det for cirka 18 procent, i Sverige for cirka 24 procent af dem, der kom til landet som flygtninge.

Selvom Danmark er i bund i Norden, er integrationen af flygtningebørn i Danmark blevet bedre de senere år, viser rapporten også. I 1997 var cirka hver fjerde flygtning, der var ankommet til Danmark som barn, uden job og uden uddannelse, når de blev mellem 20 og 22 år gamle. I 2014 var det tal faldet til hver tiende. Det er stort set på niveau med danskfødte børn.

Rapporten viser også, at de forskellige måder, som flygtningebørn modtages på i de nordiske lande har stor betydning for integrationen.

I et halvt århundrede er tilflytningen til de nordiske lande vokset, og siden 1970'erne har en stor del af de ikke-nordiske tilflyttere til Norden været flygtninge og deres familier, og heraf udgør børn under 18 år en forholdsvis stor andel.

Unge: stop den negative omtale

Forleden valgte to unge mænd at stå frem i danske medier og vedstod, at det var dem, der for seks år siden i en biograf var til gene for en dame på biografsædet foran dem, og at der var tale om dumme drengestreger, som de undskylder. Damen på sædet foran var Inger Støjberg, som dengang var politisk

ordfører for Venstre, og efter biografturen skrev og delte hun et opslag på Facebook om episoden, som blev startskud for en hårdere tone i integrationsdebatten end hidtil:

”Jeg er lige kommet hjem fra biografen. Her sad en flok indvandrerdreng på vel omkring 14-15 år bag ved mig og generede fra start til slut. De sparkede på stolen, talte, kommenterede og kastede med slik. Hvornår er der nogen forældre, der griber ind, og hvornår sænker I drenge skuldrene? I bor i Danmark, og jeg begriber simpelthen ikke, at I ikke gør jer umage for at opføre jer ordentligt. I bliver ikke til noget, hvis I fortsætter sådan.”

Opslaget blev genstand for stor medieomtale, og kort tid senere blev Inger Støjberg udpeget til integrationsminister. Seks år efter har alle drengene fra biografen fået en ungdomsuddannelse og to af dem, Blerim og Dhia, er nu stået frem for at sige fra over for Inger Støjbergs omtale af dem og andre unge mænd som ”indvandrerdreng” uden fremtid:

- Jeg er født her, opvokset her, jeg har gået i folkeskole, gymnasium og nu på et universitet. Jeg har arbejdet på danske arbejdspladser. Jeg ser ikke mig selv som udlænding. Jeg ser mig selv som dansker med anden etnisk baggrund, udtalte Blerim til DR.

Dhia supplerer:

- Vi står også frem nu, så folk kan se, at de drenge, som hun beskrev, faktisk er nogle ordentlige og fornuftige drenge, og at vi ikke alle sammen skal generaliseres og skæres over en kam.

Minimilöner i EU - sista striden för de nordiska facken?

2021 ser ut att bli ett avgörande år för frågan om lagstadgade minimilöner i Europa. Diskussionen har pågått länge och meningarna går isär, men den 28 oktober satte EU-kommissionen ner foten. Då presenterades ett direktivförslag som under året ska behandlas av Rådet och EU-parlamentet.

TEMA

22.01.2021

TEXT: BENGT ROLFER OCH GUNHILD WALLIN, FOTO: ETIENNE ASOTTE/EC - AUDIOVISUAL SERVICE

Stödet för kommissionens förslag tycks vara relativt brett i Europa. Motståndet kommer främst från Norden - och i synnerhet Danmark och Sverige där man ser lagstadgade minimilöner som ett hot mot den nordiska arbetsmarknadsmodellen.

Men varför är det då så viktigt för EU-kommissionen att försöka få igenom ett direktiv om minimilöner i EU-länderna?

Huvudsyftet är enligt kommissionens ordförande Ursula von der Leyen att säkerställa en skälig levnadsstandard för alla löntagare i EU-länderna. Hon menar att förslaget kommer

att föra med sig flera goda saker. Det leder inte bara till positiva sociala effekter och minskad fattigdom, det kan samtidigt reducera löneskillnaderna, stärka incitamenten att arbeta och bidra till att upprätthålla efterfrågan. Dessutom ska det skydda seriösa arbetsgivare från osund konkurrens. EU-kommissionen föreslår dock ingen nivå på minimilönen och betonar att inget land kommer att tvingas införa lagstadgade minimilöner.

- Förslaget är en viktig signal om att också i kristider slå vakt om arbetets värde. För alldeles för många människor lönar det sig inte att arbeta. Arbetstagare bör ha en skälig minimi-

ilön och en rimlig levnadsstandard. Det vi föreslår är en ram för minimilöner med full respekt för nationella traditioner och arbetsmarknadsparternas frihet, säger von der Leyen.

Förordar kollektiva avtal

Ett annat syfte som det inte talas lika mycket om är att stärka systemet med kollektivavtalsförhandlingar – alltså att uppmuntra och få fler länder i Europa att inse fördelarna med det system som vi i Norden betraktar som så framgångsrikt. Idag är det sex länder (Danmark, Finland, Sverige, Cypern, Österrike och Italien) som tillämpar kollektivavtal med olika grad av minimilöneskydd. Övriga 21 EU-länder har lagstadgade minimilöner.

Kommissionen betonar nu inte bara att nationella traditioner ska respekteras. Man förordar också modellen med kollektiva förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter och aviserar ytterligare åtgärder för att öka täckningen av kollektivavtal. I direktivförslaget sägs att alla medlemsländer där kollektivavtalstäckningen är under 70 procent ska genomföra nationella handlingsplaner för att främja kollektivavtalen. Ett skäl för detta är att de lägsta lönerna är högre i länder med kollektivavtalsmodellen än i länder med lagstadgad minimilön.

Kristin Alsos, forskningsledare på Fafo.

Starkt motstånd i Norden

Men trots upprepade försäkringar från kommissionen om att inte påtvinga motvilliga länder en modell de inte vill ha så har förslaget mött kompakt motstånd från såväl fack och arbetsgivare som politiker i Danmark och Sverige. Också i Norge är motståndet stort. Även om Norge inte är medlem i EU innebär EES-avtalet att direktiv som anses relevanta blir giltiga på samma sätt som för medlemsländerna.

- Det finns en stor enighet hos regeringen, arbetsgivarna och arbetstagarna att detta inte är något man vill ha och att EU inte har kompetens inom detta område, säger Kristin Alsos, forskare på forskningsstiftelsen FAFO i Oslo.

Niklas Bruun, professor på Helsingfors universitet. Foto: Björn Lindahl.

I Finland har förslaget mottagits mer positivt, men där har man också ett system med allmänt bindande kollektivavtal som i viss mån får samma effekt som lagstadgad minimilön. Där tycks man också lita på kommissionens utfästelser om att inget land kommer att påtvingas den här modellen.

För utomstående betraktare kan möjligen det massiva motståndet mot EU-förslaget förefalla överdrivet. Professor Niklas Bruun, finländsk nestor inom arbetsrättsforskningen, påminner om hur EU agerade under finanskrisen för drygt tio år sedan. Då fördes en åtstramningspolitik som ledde till att många blev av med jobbet och att förhandlingssystemen underminerades.

- Det här förslaget tyder på en positiv utveckling i EU. Här finns en tydlig social dimension och skrivningar som stödjer kollektivavtalssystemet, säger han.

Motstånd kan ge negativa effekter

Även den svenske professorn Lars Magnusson vid Uppsala universitet är kritisk till de negativa reaktionerna. Han uppfattar de svenska facken som "tondöva" och ser en risk att detta kan komma att straffa sig i framtiden. Magnusson påpekar att arbetsmarknaden har förändrats. Även här i Norden är det allt fler som har otrygga jobb med oskäligen låga löner och allt färre är med i facket.

Lars Magnusson, professor Uppsala universitet. Foto: Mikael Wallerstedt

- Det gör att man skulle kunna ha en något ner nyanserad bild och inte bara skrika nej så fort den här frågan dyker upp säger han.

Noteras kan att det går en tydlig skiljelinje mellan Europafackets och de skandinaviska fackens syn på denna fråga. En klar majoritet av Europafackets medlemsorganisationer stödjer idén om ett direktiv, medan de danska och svenska facken hamnat på samma linje som de europeiska arbetsgivarnas paraplyorganisation BusinessEurope.

Oenighet i Europafacket

Svensken Per Hilmeresson som är vice generalsekreterare i Europafacket tycks ha hamnat lite grann på två stolar.

Per Hilmeresson, vice generalsekreterare i ETUC, på en videokonferens förra året.

Att en stor majoritet av facken i Europa vill ha ett direktiv om minimilöner förklarar han så här:

- Inom Europafacket har vi gjort studier som visar att minimilönerna i de flesta länderna är för låga och inte räcker till en dräglig levnadsstandard. Det är en allvarlig situation som vi vill göra något åt. När så kommissionen tog detta initiativ och frågade efter vår ståndpunkt tyckte 85 procent av våra medlemmar att det är nödvändigt med ett direktiv. Men Europafacket har alltid haft hållningen att minimilöner bara ska införas i de länder där facket vill ha det.

Men hur ser du som svensk på att de svenska facken röstar nej till EU-förslaget?

- Jag förstår det fullt ut och har också argumenterat för det internt. Inom Europafacket har vi därför också våra röda linjer och vill inte ha lagstiftning som underminerar väl fungerande förhandlingssystem.

Men tycker du att direktivförslaget ger ett skydd mot det?

- Nej, det krävs mer för att skydda den nordiska modellen. Europafacket jobbar med konkreta ändringsförslag som ska diskuteras med våra medlemsorganisationer.

Hur ser man inom Europafacket på att facken i Skandinavien går på samma linje som BusinessEurope? Kan det inte uppfattas som osolidariskt?

- Det tror jag inte. Alla våra medlemsorganisationer har egentligen samma mål – drägliga löner och starka kollektivavtalssystem – men de är inte riktigt överens om vilka medel som behövs. Generellt ser Europafacket upp till den nordiska modellen. Man ser att den fungerar och det finns ingen som helst vilja att förstöra den. Därför tror jag det finns förståelse för att Sverige och Danmark vill se ett starkare skydd för sin modell, säger Per Hilmeresson.

Danmark och Sverige visar gult kort i EU mot förslaget om minimilöner

Sveriges riksdag och det danska folketinget vill att EU-kommissionen drar tillbaka direktivförslaget om lagstadgade minimilöner. De båda parlamenten visar ett så kallat gult kort och menar att förslaget strider mot EU:s närhetsprincip.

TEMA

22.01.2021

TEXT: BENGT ROLFER OCH GUNHILD WALLIN

Om minst nio av EU-ländernas nationella parlament gör en liknande invändning måste kommissionen dra tillbaka eller omarbета förslaget. Senast den 21 januari ska yttrandena i så fall vara inne.

Skulle "gula korts-processen" misslyckas återstår ändå den prövning som Danmarks regering begärt i Rådets rättstjänst (the Council legal service). Där ska det inom kort avgöras om kommissionens förslag vilar på korrekt rättslig grund i fördraget. Om kommissionen skulle klara även det hindret återstår möjligheten för enskilda medlemsstater att stämma kommissionen för fördragsbrott. Om så sker återstår att se.

Det är inte bara mellan politikerna i Danmark och Sverige som enigheten är stor i den här frågan. Även på arbetsmarknaden råder konsensus. Både arbetsgivare och fackföreningar går mangrant emot förslaget. Den enda nordiska röst som avviker är den finska. Där är politikerna och facket positiva till förslaget. Å andra sidan har finländarna många meningsfränder i den övriga EU-kretsen.

Ett tydligt kvitto på det hårda motståndet är att både Folketinget och Riksdagen beslutat om gult kort för att stoppa direktivet.

- Vi anser inte att EU ska blanda sig i lönebildningen och kommer att beskydda den danska modellen med alla medel.

Det vill vi sända en tydlig signal om från en klar majoritet i Folketinget, säger Socialdemokraternas EU-ordförande Jens Joel till Altinget, en dansk nyhetsportal om politik och arbetsliv.

Vegard Einan, statssekreterare i det norska arbets- och socialdepartementet. Foto: Jan Richard Kjelstrup / ASD

Även Norge, som inte är med i EU men ändå berörs av direktivet, tar tydligt avstånd från förslaget. Så här sa statssekreterare Vegard Einan på ett webinarium arrangerat av norska forskningsstiftelsen Fafo:

- Regeringen har varit väldigt tydliga sedan vi fick kunskap om kommissionens förslag. Vi anser att löneförhandlingar är något som parterna också i fortsättningen ska ansvara för eftersom vi i Norge har vi goda erfarenheter av det. Vi är helt eniga med parterna att den norska modellen visat sig vara hållbar i både kris och utmaning liksom under tillväxt och nedgång. Den har också fungerat bra på att fördela de värden som skapats.

Också bland fackförbunden i Danmark, Norge och Sverige är motståndet starkt. Avtal träffas mellan parterna och lagstiftning har inte på området att göra, är den gängse uppfattningen.

- Detta utlovades i EU-traktatets artikel 153 (5), säger Bente Sorgenfrey, som är vice ordförande för den danska fackliga huvudorganisationen FH och sitter i Europafackets högsta ledning.

Direktivförslaget betonar ju kollektivavtalets roll, skulle inte det stärka de europeiska fackföreningarna?

- Det kan låta bra, men lönebildning är inte EU:s kompetensområde. Direktiv ändras också löpande och vi vill inte ha lagstiftarna inom det här området, det är nationell kompetens, säger hon.

Danska EU-motståndet kan öka

Bente Sorgenfrey anser att finanskrisen 2008 visade på svagheten med lagstadgade minimilöner. När medlemsstater

behövde låna pengar ställde den Europeiska centralbanken både sänkta minimilöner och sänkta pensioner som villkor för lånen.

Bente Sorgenfrey, vice ordförande i den danska huvudorganisationen FH och styrelsemedlem i Europafacket. Foto: FH

- Genom lagstiftning på löneområdet ger man Centralbanken starka verktyg. Att de kunde tvinga länderna att sänka minimilöner under finanskrisen var för mig skrämmande. I vårt kollektiva avtalssystem är det inte möjligt, säger hon.

Att EU ger sig in på det som anses vara ett nationellt område riskerar att väcka EU-motstånd i Danmark.

- Skulle direktivet bli verklighet kommer det danska EU-motståndet att öka, ja kanske till och med leda till krav på folkomröstning. Många känslor står på spel runt direktivet, säger Bente Sorgenfrey.

Också bland de sydliga EU-länderna svallar känslor runt de nordiska ländernas och fackföreningarna negativa hållning. 21 EU-länder välkomnar förslaget. Som del av ledningen för Europafacket har Bente Sorgenfrey fått höra att de nordiska facken är osolidariska.

- Många ser direktivet som en möjlighet att förbättra sina villkor, men ser man närmare på förslaget så är det inga tydliga förbättringar. Det erkänns också bakom stängda dörrar i Europafacket. Vi har haft arga debatter. Många är frustrerade och vill ha det som vi som har den bästa löneutvecklingen i EU.

- En del av diskussionen handlar också om vad vi vill med Europa. Några vill ha ett federalt EU och några av oss andra önskar nationernas europeiska gemenskap.

Bente Sorgenfrey berättar om ett nära samarbete med de svenska och norska facken och att frågan om solidaritet är ett viktigt tema. De nordiska facken vill verka för ökad organisering i medlemsländer med låg organisationsgrad genom olika former av bistånd.

- Det är inte så att vi inte bryr oss. Vi vill vara solidariska och visa en väg som kan förbättra villkoren för de som är lägst

avlönade. Ett sätt kan vara att ändra direktivet om offentliga inköp och att de som görs ska ske med företag som har kollektivavtal.

Hot mot den svenska modellen

I Sverige ser både facken och arbetsgivarna minimilöneförslaget som ett stort hot med deras framgångsrika arbetsmarknadsmodell – detta trots att kommissionen försäkrar att nationella modeller ska respekteras och till och med säger sig föredra kollektivavtalsmodellen framför lagstiftning.

Therese Guovelin, förste vice ordförande i LO. Foto: Fredrik Hjerling

- Jag har träffat kommissionären Nicolas Schmit flera gånger. Han har hela tiden utlovat en "waterproof firewall" för att skydda vår modell och att ingen ska tvingas införa lagstadgade minimilöner. Jag tror verkligen att de har försökt, men det håller inte. Det så kallade undantaget är en rökridå. Läger man ett direktiv så har alla medlemsstater skyldighet att implementera det. Och då blir det också EU-domstolen som avgör hur våra kollektivavtal ska tolkas, säger Therese Guovelin, förste vice ordförande i svenska LO.

Trots det hårda motståndet ställer LO upp på den analys och de målsättningar som ligger bakom förslaget. Kommissionen vill bland annat minska fattigdomen och utjämna löneskillnaderna i Europa.

- Det vill självklart vi också. Problembeskrivningen är helt korrekt från ett fackligt perspektiv och något som vi verkligen står bakom. Det är också därför vi stödjer EU:s sociala pelare. Där finns alla möjligheter att avsätta resurser för att stärka arbetsmarknadens parter. Man kan också sätta upp rekommendationer om till exempel rätten till skäliga levnadsförhållanden. Men hur detta sedan ska genomföras är upp till medlemsstaterna.

Inom Europafacket har dock de skandinaviska facken hamnat i underläge. Guovelin medger att detta är ett dilemma.

- I många länder har det gått snabbt utför för facken både vad gäller organisering och att teckna kollektivavtal. Därför har man gett upp hoppet och tror på lagstiftning om minimilöner. De hade nog gärna sett att vi inte motarbetat förslaget.

Uppfattas ni som osolidariska?

- Nej, det tror jag inte. Många är samtidigt fulla av beundran över hur vår modell fungerar, säger hon.

Även akademikerorganisationen Saco är emot lagstadgade minimilöner. Så gott som alla akademiker tjänar redan mer än vad en minimilön skulle hamna på. Samtidigt är det få om ens några av Sacos avtal som innehåller en lägsta lönenivå.

- Vi har övervägande sifferlösa avtal och vill att lönen ska sättas i individuella samtal med arbetsgivaren. Skulle vi få ett direktiv om minimilön kan detta bli styrande i stället för de kriterier vi har nu. Det vore ett ingrepp som allvarligt skulle störa vår lönebildning, säger Sacos chefsjurist Lena Maier Söderberg.

Hon påpekar också att statlig inblandning skulle minska legitimiteten i avtalen.

- Som det är idag tar parterna själva ansvar för att avtalen efterlevs. Med lagstadgad minimilön måste man ha ett system med statliga löneinspektörer. Det är inte ett lika effektivt system.

Motstånd även i Norge (och Island...)

Också Peggy Hessen Følsvik, vice ordförande i norska LO, betonar att man varit motståndare till lagstiftning om minimilöner i många år. Däremot står de bakom alla europeiska arbetstagares rätt att organisera sig och att ha en ordentlig lön. Men förslaget till direktiv med dess, enligt motståndarna, bindande juridiska delar har inget med solidaritet att göra.

Peggy Hessen Følsvik, vice ordförande i norska LO. Foto: Trond Isaksen, LO.

- Det här är något av det svåraste vi har varit igenom på senare år. Jag förstår att det finns stora förväntningar från många EU-länder och ett brett stöd för en lagstadgad minimilön. Vi är helt eniga om att i många länder behövs löneyft, men det är stora skillnader mellan hur arbetsmarknaderna ser ut och särskilt lönebildningen. Solidaritet i Europa kan inte handla om att vi försvagar våra rättigheter, säger Peggy Hessen Følsvik.

För Island skulle förmodligen inte förslaget till direktiv betyda så stora förändringar på kort sikt, anser Drífa Snædal, ordförande för landsorganisationen ASÍ. Organisationsgraden är hög, mellan 85 och 90 procent både hos arbetstagare och arbetsgivare. Det förhandlade kollektivavtalet allmängörs och tjänar också som gräns för minimilön.

- Men principen kvarstår. Vi förhandlar om löner och tar därför ställning mot förslaget tillsammans med Danmark, Norge och Sverige. Vi litar heller inte på EU-domstolen och vill inte att den ska få inflytande över området. Den långtidseffekt direktivförslaget om lagstadgade minimilöner kan få är skrämmande. Vi fruktar att om vi inte längre kontrollerar lönerna genom avtal kommer lönerna på sikt att sänkas och få människor mer tveksamma att ansluta sig till facket.

Drífa Snædal, ordförande i den isländska landsorganisationen ASÍ. Foto: Arnþór Birkisson.

Drífa Snædal förstår att många fackföreningar i framför allt gamla Östeuropa vill ha en lagstadgad minimilön, men skulle hellre se ett fortsatt arbete med att bygga fackföreningar.

- De nordiska länderna har också solidariskt stöttat byggandet av fackföreningar i Östeuropa. Att nu föreslå en lagstadgad minimilön är att kapitulera inför principen att stärka arbetstagarnas makt.

...men Finland litar på kommissionen

Men i Finland är tongångarna annorlunda. Så här säger Maria Häggman, internationell chef på tjänstemannafacket STTK:

- För oss är det viktigaste att vi även i fortsättningen kommer att ha kontroll över lönebildningen i Finland och att EU inte kommer att lägga sig i den. Det tycker vi har hörsammats tydligt. Eftersom parternas autonomi tryggas kan vi inte se att förslaget skulle ha någon större effekt här. Däremot kan det ha en positiv effekt i andra länder i Europa där man har större problem med lönebildningen.

Även de övriga finska centralorganisationerna är positiva till förslaget. Landsorganisationen FFC:s internationella chef

Pekka Ristelä välkomnar i ett blogginlägg kommissionens initiativ och ser det inte som något hot mot kollektivavtalen.

Maria Häggman tror att förklaringen till olikheterna mellan länderna delvis står att finna i att Finland alltid varit mer positivt till EU-integration än de andra nordiska länderna. Det tydligaste exemplet är att Finland är med i eurosamarbetet.

Ett annat skäl är att Finland har ett nationellt system med allmänt bindande kollektivavtal. Detta regleras i den så kallade arbetsavtalslagen och innebär att en särskild nämnd kan besluta att kollektivavtal som uppfyller villkoren att vara landsomfattande och representativa för branschen måste efterlevas av arbetsgivarna.

Men innebär inte det i praktiken en slags lagstadgad minimilön?

- Nej, men däremot att vi i hög utsträckning har avtalade lägstalöner i våra kollektivavtal. Lagstiftning är en mycket mer rigid struktur som vi inte vill ha och som ingen ska påtvingas oss, säger Maria Häggman.

En viktig skillnad är också att de finska facken till skillnad från de danska och svenska tycks lita på EU-kommissionens löfte att respektera nationella lönebildningsmodeller.

- Vi kan inte se att detta hotar vår modell. En av de saker som är väldigt bra med förslaget är att det tar hänsyn till att det finns olika modeller. En annan bra sak är att man försöker stärka kollektivavtalsmodellen.

De finländska arbetsgivarna ansluter sig dock till den nordiska motståndsrörelsen mot minimilöner, medan den finska regeringen gör tummen upp för kommissionens förslag.

- I vårt regeringsprogram betonar vi vikten av en social dimension i EU och vi ser minskad ojämlikhet som en nyckelfråga för EU-samarbetet. Kommissionens initiativ tillgodoser både dessa frågor, säger arbetsmarknadsminister Tuula Haatainen.

Sex EU-parlamentariker om minimilöner

Direktivförslaget om lagstadgade minimilöner har ännu inte behandlats av Europaparlamentet. Men för drygt ett år sedan uppmanade parlamentet med bred majoritet (422 röster mot 131) kommissionen att lägga fram ett förslag för att säkerställa att varje arbetstagare i unionen får en rättvis minimilön.

TEMA

22.01.2021

TEXT: BENGT ROLFER OCH GUNHILD WALLIN

Vi har frågat några nordiska EU-parlamentariker vad de tycker om EU-kommissionens direktivförslag.

Bilderna visar, från överst till vänster: Eero Heinäluoma, Sirpa Pietikäinen, Jessica Polfjärd, Nikolaj Villumsen, Karen Melchior och Helen Fritzon. Fotokreditering sist i texten.

Jessica Polfjärd, Moderaterna, Sverige:

- Moderaterna har redan från början påtalat att det är ett hot mot vår nordiska arbetsmarknadsmodell. Schyssta löner och rimliga villkor ska naturligtvis gälla, men EU bör inte ges långtgående inflytande över vår fungerande partsmodell och dess rätt till självständighet och avtalsfrihet. I det här läget hade en rekommendation från EU varit att föredra, framför ett direktiv. Vi kommer fortsätta motverka detta och det hade varit välkommet om vi redan från början hade haft större svensk samsyn i frågan. Det är beklagligt att de svenska Socialdemokraterna i stället drivit på utvecklingen som gjort att det här förslaget nu ligger på bordet.

Helene Fritzon, Socialdemokraterna i Sverige:

- Intentionerna med EU:s ambition om att minimilön ska bidra till att fler ska få möjlighet att leva ett värdigt liv,

oavsett var man arbetar, är goda. Men vi kan inte acceptera ett förslag som riskerar att urholka den svenska modellen som arbetarrörelsen har kämpat för i decennier och som har tjänat oss väl. Därför är vi mycket kritiska till att EU valt att gå vidare med ett direktivförslag som riskerar att äventyra vår nationella lönebildningsmodell och parternas autonomi. Det innebär att EU tar ett tydligt kliv mot ökad överstatlighet på områden som parterna i Sverige i huvudsak sköter själva. EU har enligt fördraget heller inte rätt att lagstifta om lön.

Eero Heinäluoma, Socialdemokraterna i Finland

- Den sociala dimensionen är en viktig del av EU:s prioriteringar och minskad ojämlikhet är central för EU-samarbetet. I takt med att det ekonomiska samarbetet fördjupas måste även arbetarnas position värnas. Jag välkomnar förslaget och ser minimilönen som en del av EU:s sociala ansvar. Direktivet definierar inga lönenivåer och ingriper inte i nationella förhandlingssystem, men kan bli ett instrument för att stimulera löneökningar, speciellt i länder med låga minimilöner. Det kan utgöra ett skyddsnät för arbetare som inte är med i facket och det skulle också skydda arbetsgivarna mot osund konkurrens.

Sirpa Pietikäinen, Samlingspartiet i Finland

- Kommissionens förslag som det nu ser ut är en bra modell. Det innebär alltså att kollektivavtal alltid är den metod som ska prioriteras. Bara om ett sådant system inte finns på plats så ska det nu föreslagna reglerna träda in. I länder där kollektivavtalsförhandlingar inte existerar på samma sätt som i Norden kan ett direktiv om tillräckliga minimilöner fungera bra.

Karen Melchior, Radikale Venstre, Danmark

- Jag tycker att förslaget till direktiv är ganska bra. Det innebär en förstärkning av avtalsmodellen och att arbetsmark-

nadens parter blir mer indragna. Det finns ett stort motstånd mot förslaget i Danmark, men jag tycker det är en automatisk reaktion. Arbetsmarknadens parter vill inte ha en ram för sitt arbete och lyfter fram en osäkerhet kring hur det ska fungera. Det tycker jag är en ogrundad rädsla och har heller inte hört något övertygande argument. Kommissionen fastställer ju inte nivån på minimilönen, utan att varje land ska finna rimliga lönevillkor för alla i samhället och så är det ju inte i många länder idag. Att styrka förhandlade löner är fair och rättfärdigt.

Nikolaj Villumsen, Enhedslisten, Danmark

- Direktivet hjälper i verkligheten inte någon. Det ställer inga bindande krav på de länder som redan har en lagbestämd minimilön och samtidigt görs inga undantag för länder med hög facklig organisering, som Sverige och Danmark. Det råder inga tvivel om att lönen är alldeles för låg i många EU-länder. Men i stället för att låta EU få inflytande över våra löner, så borde vi agera målinriktat för att stärka den fackliga organiseringen i EU-länderna och tillsammans kämpa för att höja lönerna.

Om vi ger EU rätt att bestämma över våra löner, så riskerar vi att den makten i framtiden används för att kräva lönesänkningar. Förhandlingar av kollektiva överenskomelser är kärnan i den danska arbetsmarknadsmodellen. Därför är direktivet i grunden en försvagning av modellen. Jag hoppas vi lyckas stoppa det med det gula kortet.

Fotokreditering:

Eero Heinäluoma - stortinget.no

Sirpa Pietikäinen - sirpapietikainen.net

Jessica Polfjärd - European People's Party

Nikolaj Villumsen - Wikipedia

Karen Melchior - European Union/Giedre Daugelaite

Helen Fritzon - Bengt Rolfer

Fyra forskare om minimilöner

En positiv utveckling för låginkomsttagarna i Europa eller en urholkning av den nordiska avtalsmodellen? När forskarna ser på EU:s förslag till direktiv om lagstadgad minimilön skiftar analyserna beroende på forskningsområde och perspektiv.

TEMA

22.01.2021

TEXT: BENGT ROLFER OCH GUNHILD WALLIN

Bland kritikerna finns en misstro mot EU:s inblandning i de nationella arbetsmarknadsmodellerna, där lönebildningen är central. Ska minimilöner lagstadas är det en nationell angelägenhet, inte en fråga för EU.

Jens Arnholtz, Jens Kristiansen, Niklas Bruun och Lars Magnusson.

- Det här ska EU inte blanda sig i och har heller inte kompetens för. EU:s förslag till direktiv om lagstadgade minimilöner skapar osäkerhet och oöverskådlighet. Det finns också en rädsla för att minimistandard blir maximistandard, säger **Jens Arnholtz**, lektor vid FAOS, forskningscenter för arbetsmarknad- och organisationsstudier i Köpenhamn.

Han är en av de danska forskare som anser att EU:s förslag till direktiv strider mot den danska modellen, där lönebildning sker genom avtal mellan parterna. Han anser också att förslaget urholkar parternas autonomi på lönebildningsområdet. Därmed finns risk att både arbetsgivare och arbetstagare på sikt blir mindre intresserade av att organisera sig.

Men kritiken gäller inte bara hur förslaget ser ut just nu. Det väcker också oro inför framtiden. Ett direktiv kan ändras i sitt innehåll. Ett direktiv kan också provas i EU-domstolen, vars domar sedan ska efterföljas nationellt. I nuvarande förslag sägs också att avtalstäckningen ska vara minst 70 procent, men om det inte är fallet – hur ska kollektivavtalstäckningen öka och vem är skyldig att agera?

- Om staten blir förpliktad att göra något åt det, kommer det i grunden att ändra ansvarsfördelningen i de nordiska

modellerna och det kommer att skapa stor osäkerhet, säger Jens Arnholtz.

Han förklarar att några av kritikerna också ifrågasätter om EU:s förslag till direktiv verkligen kommer att hjälpa de lägst avlönade. Danmark däremot är ett av få länder i EU, där minimilönerna ligger över 60 procent av medianlönen, enligt EU-kommissionen, medan många EU-länder som idag har lagstadgad minimilön, ligger långt under de 60 procent som brukar ses som gränsen för fattigdom.

- Det betyder att minimilönen inte nödvändigtvis garanterar en rimlig levnadsstandard. Enligt EU-kommissionen ska problemet lösas genom ”klara och stabila regler” för hur minimilöner fastställs. Men problemet är att Kommissionens förslag är så vagt, att det inte nödvändigtvis kommer att garantera högre minimilön i de länder som har de lägsta lönenivåerna. Omvänt kan kravet på klara och stabila regler för att fastställa minimilöner, inskränka de danska parternas förhandlingsutrymme och därmed innebära ett sämre skydd för arbetstagare på sikt

En acceptans av att lönebildning är mer än nationell

Jens Kristiansen är professor i arbetsrätt vid juridiska fakulteten vid Köpenhamns universitet. Han ser framför allt två skäl till oro om det införs en lagstadgad minimilön. Dels ett politiskt, att en så nationell angelägenhet som lönebildning till delar kommer att bestämmas av EU. Dels ett juridiskt.

- Om EU först börjar lagstifta om minimilöner finns ett grundläggande problem. Dels har EU idag inte kompetens för att fatta beslut om regler för lönebildning, dels finns inga garantier för att det stoppar med lagstiftade minimilöner. Det är det allvarligaste bekymret – att om direktivet blir antaget så är det en acceptans att det här är ett område där EU kan agera och skapa regler. Var går då gränsen? Makten förflyttas och det skapar osäkerhet. Jag kan också tänka mig att det framöver kan komma en press från otillfredsställda fack i

delar av Europa med krav på att skärpa direktivet, säger Jens Kristiansen.

Det andra som oroar honom, när han läser förslaget som det ser ut idag, är att det finns många oklarheter rent juridiskt.

- Det innebär att det blir upp till EU-domstolen för tolkning. Det är bekymmersamt. Vi har dåliga erfarenheter av den.

Att de nordiska länderna säger nej till förslaget har väckt både kritik och förvåning hos andra länder. Så hur ska man förklara motståndet? Det är inte svårt, anser Jens Kristiansen.

- Visst förstår vi i Norden att det finns problem som måste lösas och vi vill gärna bidra till att EU får en markant social profil. Men inte på detta sätt. EU ska inte formulera något de inte har kompetens för, utan hålla sig till det grundläggande traktatet. Jag kan förundras över att EU-parlamentarikerna inte bryr sig om begränsningarna som finns där, utan verkar helt obekymrade om detta, säger han.

Brist på tillit efter Laval-domen

Professor **Niklas Bruun** från Helsingfors påpekar att EU-kommissionen varit mycket väl medveten om det motstånd mot statliga ingrepp i lönebildningen som finns i framför allt Danmark och Sverige. Han tycker att kommissionen verkligen har ansträngt sig för att lägga ett förslag som även dessa länder skulle finna attraktivt. Uppenbarligen har detta inte lyckats.

- Det finns en stark misstro mot EU-domstolen som går tillbaka till det oväntade utfallet i Laval-domen, som ju innebar en begränsning av den nationella strejkrätten. Man har nog en poäng där. Skulle det här bli en del av EU-rätten så är det ju i sista hand domstolen som bestämmer hur direktivet och dess olika begrepp ska tolkas. Det innebär att domstolen kan komma att bestämma hur ett kollektivavtal ska definieras i Sverige och Danmark, säger Bruun.

Så det är ett befogat misstroende?

- Ja, men sedan kanske tonläget är onödigt högt och det förvånar mig. Man skulle kunna visa lite mer uppskattning när nu EU-kommissionen vill ge ett konkret innehåll till den sociala pelare som Stefan Löfven och andra jobbat hårt för att få till stånd. Så även om kritiken är motiverad så är jag rädd för att den framförs på ett sätt som skapar onödiga motsättningar, till exempel inom Europafacket.

Kan motståndet mot förslaget slå tillbaka mot de nordiska facken?

- Svårt att säga. Det är alltid en stryka att stå eniga. Frågan är om fackliga organisationer i dagens värld är så starka att de har råd att vara splittrade, säger han.

Ett förslag med en social dimension

Niklas Bruun påminner om hur EU hanterade finanskrisen för drygt tio år sedan och anser att minimilöneförslaget visar på en positiv utveckling av EU-kommissionens politik jämfört med då.

- Då drev EU en hård åtstramningspolitik som underminerade de kollektiva förhandlingssystemen i flera medlemsländer. Nu för man i stället fram skrivningar om en social dimension och ger sitt stöd till löne reglering genom kollektivavtal. Principiellt är det ett klart steg framåt, säger han.

För Finlands del tror han dock inte att förslaget får någon större effekt, detta med tanke på det system med allmänt bindande kollektivavtal som tillämpas där.

- Det innebär att det redan finns en slags statlig inblandning i Finland, till skillnad från i Sverige och Danmark. Den stora fördelen med det finska systemet jämfört med en generell minimilön är att varje bransch kan utgå från sina egna förhållanden och skapa egna minimilönekrav, säger han.

Risk för en tondöv hållning

Lars Magnusson, professor i ekonomisk historia vid Uppsala universitet, som bland mycket annat skrivit en rapport om det sociala Europa till det fackliga forskningsinstitutet ETUI, lyfter frågan om hur motståndet i Sverige kan uppfattas.

- Jag tar inte ställning till om förslaget är bra eller dåligt, men jag tycker att de svenska reaktionerna är lite väl ensidiga. Man målar upp det som ett hot mot den svenska modellen samtidigt som arbetarrörelsen i andra länder tycker att förslaget är bra. Även om fackens farhågor är rimliga och bör tas på allvar så har jag svårt att tro att det skulle innebära en sådan katastrof. Det borde gå att komma fram till något hållbart. Dessutom blir det tondövt om omvärlden tolkar oss som att vi missunnar Europa att införa minimilöner av sociala skäl.

Han tycker det bara är foljdriktigt att EU-kommissionen efter ungefär 25 års debatt lägger fram ett förslag om minimilöner. Ett viktigt skäl till att det kommer nu är också att arbetsmarknaden har förändrats. Antalet otrygga jobb har ökat kraftigt, samtidigt som allt färre går med i facket och omfattas av kollektivavtalen.

- Det här gör att man skulle kunna inta en mer nyanserad hållning och inte bara skrika nej så fort minimilönefrågan dyker upp. För de flesta löntagare i Europa skulle minimilöner utgöra ett viktigt socialt skyddsnät, säger Magnusson.

Men skulle verkligen en lagstadgad minimilön komma åt problemen med arbetskraftsexploatering och lönedumping?

- Det är osäkert, men generellt sett borde det var lättare att lagföra arbetsgivare som betalar för låga löner om det finns en lagstiftning att tillgå.

Lars Magnusson ser också en risk att de svenska facken uppfattas som aparta och osolidariska bland övriga fackliga organisationer i Europa. På ett seminarium i höstas beskrev han dem som "tondöva".

- Ja, det tycker jag nog. Och det kan komma att straffa sig. Europafackets tidigare generalsekreterare John Monks liknade en gång de svenska facken vid Greta Garbo och menar att de signalerar "rör mig inte". Samtidigt driver Sverige på för den sociala pelaren och ett socialt Europa. För många blir det här svårt att förstå sig på. Nästa gång kanske de svenska facken vill ha stöd i någon annan social fråga och då kommer de att ha låg trovärdighet, varnar han.

Olika syn på vad som är solidaritet i frågan om minimilöner

Oenigheten i EU kring direktivförslaget om lagstadgade minimilöner sätter fokus på frågan om solidaritet, men också på det utanförskap och de dåliga löner och villkor som råder i många branscher i Europa

TEMA

22.01.2021

TEXT: BENGT ROLFER OCH GUNHILD WALLIN, FOTO: SARA GALBIATI

”Det är en djungel där ute”, säger Jack Campbell i Gig-watch podden i slutet av december. Han är cykelbud på Wolt i Köpenhamn, ett av allt fler plattformsföretag som förmedlar mat mellan restauranger och privatpersoner. Jack Campbell studerar också gig-ekonomins effekter på arbetsmarknaden vid universitetet i Köpenhamn och är aktiv för att organisera cykelbuden i fackklubben Wolt Workers' group.

När han får ett skift kan han tjäna 120 danska kronor per timme, men får han inget skift tjänar han ingenting. Och skiften är inte lätta att få. De släpps ett par gånger i veckan och då gäller att vara blixtnabb. På 30 sekunder är skiften slut och ofta är det svårt att få mer än två till tre skift i veckan. Den som behöver någon slags ekonomisk stabilitet, måste

vara tillgänglig jämt. Det blir ett oavbrutet kollande på telefonen och Jack Campbell berättar om kolleger som jobbar 70 till 80 timmar i veckan för att få ihop pengar nog att leva på – många av dem med afrikansk bakgrund.

Jack Campbell försöker organisera Wolt-arbetarna i Köpenhamn.

Kämpar för kollektivavtal

De många cykelbuden som numera finns i alla större städer, är en del av den så kallade plattformsmarknaden eller Gig-ekonomin. Många av cykelbuden, lever under osäkra anställningsformer eller i ett mellanting mellan att vara anställd och egenanställd. Wolt Workers' Group driver frågan om kollektivavtal med fackförbundet 3F, nyligen genom ett upprop på sin Facebook-sida:

- Godt nytår! Många av er kommer att beställa mat genom Wolt idag medan ni vårdar era baksmällor. Medan ni gör det, varför inte hjälpa oss i vår kamp för att få dem att skriva på ett kollektivavtal med 3 F. Här är ett förslag till utkast: "Hej, jag är missnöjd med de villkor ni erbjuder era bud. Därför tycker jag ni ska ingå en överenskommelse med 3F. Så att alla Wolt-arbetare får samma rättigheter som alla oss andra i Danmark. Det här är det lättaste sättet att visa ditt stöd till arbetarrörelsen idag."

Wolt Worker's Group ställer klassiska fackliga krav. De vill ha anställning, de vill ha en rimlig och förutsägbar lön och de vill ha trygghet om de skulle skada sig. Wolt har en försäkring för sina bud, men försäkringen kritiserar för att vara för snäv och bara omfatta svåra personskador.

Oklara anställningsförhållanden

Många inom Gig-ekonomin har hittills fallit mellan stolarna när det gäller trygghet och löner. Många är egenanställda, vilket gör att de inte ingår i traditionellt arbetsgivar- och arbetstagarförhållande.

Och cykelbuden är långt ifrån ensamma om långa arbetsdagar eller osäkra arbetsförhållanden. Låga och skiftande minimilöner är ett av många problem för många av Europas arbetstagare, både i sina hemländer men också som en följd av den fria rörligheten. Svenska Riksrevisionen har nyligen undersökt exploateringen av arbetskraft i Sverige och konstaterar att det är ett stort och växande samhällsproblem, "främst på grund av att regeringen inte har gett myndigheterna mandat och tydliga uppdrag för att motverka problemet". Framför allt är det utländska personer som drabbas av os-

käligen löner, mycket långa arbetsdagar, farlig arbetsmiljö och dåliga boendeförhållanden.

Få ärenden leder till åtal

Riksrevisionen konstaterar att det befintliga regelverket inte ger ett bra skydd mot exploatering. Det är till exempel inte förbjudet för en arbetsgivare att ta betalt för en anställning eller att kräva tillbaka lönen från dem man anställt.

Vidare framgår att myndigheternas kontroller sällan leder till resultat. Trots att lagstiftningen skärptes 2018 är det inte fler arbetsgivare som straffas för tvångsarbete eller exploatering.

- Det är få ärenden som leder till åtal och risken att dömas är näst intill obefintlig, säger Yvonne Thorsén som lett Riksrevisionens granskning.

Rapporten mynnar ut i en rad rekommendationer för att bukt med exploateringen. Det handlar bland annat om utökad tillsyn och bättre möjligheter för riskgrupper att utkräva sin lön. En lagstadgad minimilön ingår dock inte bland förslagen, däremot visar rapporten att det läggs ett stort ansvar på den enskilde att kräva sin rätt om han eller hon inte är med i facket. Många fackförbund har dock svårt att rekrytera utländsk arbetskraft.

Samtidigt visar en rapport från Medlingsinstitutet att problemet med extremt låga löner är mycket litet i Sverige. Mindre än 1 procent av de anställda har en lön som understiger 60 procent av den nationella medianlönen eller 17 700 kronor i månaden (2018). Det är detta mått som ofta används när man diskuterar minimilönenivåer. Merparten av dessa är ungdomar under 20 år.

Enligt den officiella lönestatistiken omfattas 90 procent av de anställda i Sverige av kollektivavtal. De flesta avtal innehåller dock ingen bestämd lönenivå. Lönen sätts som regel individuellt i samband med anställningstillfället. Detta betyder också att det på arbetsplatser där kollektivavtal saknas finns det heller inte någon lägsta lön som arbetsgivaren behöver ta hänsyn till, konstaterar Medlingsinstitutet i sin rapport.

Institutets statistik fångar dock inte upp det så kallade skuggarbetslivet och det är svårt att få begrepp om hur många som återfinns där och hur mycket – eller lite – de tjänar. Uppskattningar talar om "tiotusentals" personer.

Satsning på nya, otrygga branscher

Innan pandemin bröt ut förra året hade LO precis beslutat sig för en stor satsning på att organisera och förhandla om kollektivavtal i de nya framväxande branscher där allt fler arbetar utan trygga anställningsförhållanden och för låga löner. Therese Guovelin, vice ordförande i LO, säger att varje människa som inte har schyssta arbetsvillkor är ett misslyckande.

Men vore det inte bättre för dem om det fanns minimilönelagstiftning så att arbetsgivaren lättare kan lagföras?

- Arbetslivskriminalitet och skrupellösa arbetsgivare är något som vi länge har bekämpat. Vi är hela tiden på politikerna om detta. Dessa oseriösa arbetsgivare skulle knappast sluta utnyttja människor om vi får lagstadgade minimilöner. Möjligheten att lagföra har vi redan idag. Däremot behöver vi se till att även denna del av arbetsmarknaden täcks av kollektivavtal och där är vi eniga med de seriösa arbetsgivarna, säger hon.

Olika syn på vad som är solidaritet

När majoriteten av de nordiska länderna, undantaget Finland, kategoriskt säger nej till EU:s förslag till lagstadgade minimilöner väcker det både vrede och förundran bland fackliga kolleger inom Europa, men också bland politiker i EU. Vill inte de nordiska länderna med sina starka fackföreningar vara solidariska med de länder som behöver säkra minimilönerna för de allra fattigaste?

Flera av de representanter vi talat med i de nordiska länderna poängterar att det vill de absolut. Däremot ska det ske genom projekt som stärker fackligt medlemskap, inte genom att EU lagstiftar om minimilön och därmed ger sig in på det som i Norden har en stark tradition av att regleras

mellan parterna i avtal. Dessutom finns liten tilltro till att lagstadgade minimilöner verkligen skulle innebära en förbättring och att det därmed inte handlar om solidaritet.

- Det är ett stort problem att många har otrygga anställningar och en lön man inte kan leva på, men frågan är om en statlig minimilön skulle lösa det. Vi tror ju inte det. Det problemet är knappast mindre i de länder som redan har lagstadgad minimilön. Lösningen ligger snarare i att motverka dessa anställningsformer genom en kombination av kollektivavtal och lag, säger Lena Maier Söderberg på Saco. (Foto: Knut Capra Pedersen)

Därför är striden om minimilöner så brännbar

Varför litar finnarna på att det föreslagna direktivet om minimilöner inte ska påverka deras arbetsmarknadsmodell, medan danskar och svenskar inte har någon tilltro till Europeiska kommissionens försäkringar om motsatsen? Och varför är tonläget så högt? Orsakerna är flera.

KOMMENTAR

22.01.2021

TEXT: KERSTIN AHLBERG, REDAKTÖR EU & ARBETSRÄTT

Som Arbeidsliv i Nordens gedigna kartläggning visar finns det ett hårdnackat motstånd mot förslaget bland både politiker och arbetsmarknadens parter i Sverige och Danmark. I Finland välkomnas det tvärtom lika enhälligt. Förklaringen är knappast att Finland generellt är mer positivt till den europeiska integrationen, som en av de intervjuade framhåller. Det stämmer visserligen, men mer betydelsefullt är att det förslag som nu har lagts fram inte alls skulle få samma effekter i Finland som i Danmark och Sverige. Mer om det senare.

Håller brandväggen?

För danskar och svenskar var ju motståndare till att kommissionen över huvud taget lade fram något förslag om minimilöner – kunde de inte åtminstone ha väntat tills de fick se hur det faktiskt såg ut? Både kommissionens ordförande Ursula von der Leyen och kommissionären Nicolas Schmit bedyrade ju under hela processen att förslaget skulle innehålla "en brandvägg" till skydd för välfungerande kollektivavtalssystem. Svaret på den frågan är bland annat att Danmark och Sverige har dåliga erfarenheter av sådana utfästelser.

När Danmark skulle ha folkomröstning om EU:s Maastricht-fördrag och Sverige stod på tröskeln till EU-medlemskap lovade den dåvarande ansvariga kommissionären att ländernas arbetsmarknadsmodeller inte skulle påverkas. Med Maastricht-fördraget infördes också den regel som säger att EU inte får anta direktiv om löneförhållanden, föreningsrätt, strejkrätt och rätten till lockout.

Laval-domen en väckarklocka

Men i och med Laval-domen stod det klart till och med för optimisterna att varken kommissionärens löften eller fördragets begränsning för vad EU får lagstifta om hindrar EU-domstolen från att lägga sig i den svenska strejkrätten. Och om EU nu till och med antar ett direktiv om minimilöner ("löneförhållanden") blir det domstolen som avgör vad som menas med "tillräckliga" minimilöner, kollektivavtal och andra begrepp som idag bestäms av medlemsstaterna själva.

En sak är ändå klar om man ser på det förslag som nu ligger på bordet: Om det fortfarande är någon som oroar sig för att de nordiska länderna skulle tvingas att införa *lagstadgade* minimilöner så kan den andas ut. Det är mycket tydligt uttryckt att inget i direktivet får tolkas som en skyldighet att införa lagstadgad minimilön eller att göra kollektivavtal allmängiltiga i medlemsstater där lönesättning sker uteslutande genom kollektivavtal.

Som professor Niklas Bruun framhåller i en av intervjuerna innebär förslaget också att alla medlemsstater ska bli skyldiga att främja kollektivavtalsförhandlingar, vilket är ett principiellt steg framåt jämfört med tidigare politik. Om kollektivavtalen täcker mindre än 70 procent av arbetstagarerna måste medlemsstaten upprätta en handlingsplan för att främja kollektiva förhandlingar och skicka den till kommissionen.

EU ska övervaka lönenivåerna

Men även där kollektivavtalen täcker en högre andel av arbetstagarerna, som i Norden, ska medlemsstaterna övervaka att minimilönerna är tillräckliga. Information om kollektivavtalens minimilöner måste också vara öppen och offentlig. Men det stannar inte där. Varje år ska alla medlemsstater skicka in detaljerad statistik till kommissionen, varefter EU:s sysselsättningskommitté ska bedöma hur de har lyckats med att främja kollektiva förhandlingar och tillräckliga minimilöner. Ytterst ska alltså kollektivavtalens lönenivåer övervakas av EU.

Det här är ett av flera exempel på att kommissionen inte riktigt förstår vidden av den autonomi – självständighet – som parterna har i Danmark och Sverige. Att någon annan än parterna själva skulle avgöra om kollektivavtalens minimilöner är tillräckliga strider mot själva grundbulten i ländernas kollektivavtalssystem. I Sverige finns för övrigt också många kollektivavtal som inte slår fast någon lägsta lön, eftersom lönerna förhandlas på arbetsplatserna inom ramar som de centrala avtalen drar upp. Direktivets så kallade brandvägg har alltså sina sprickor.

Att Finland bedömer att direktivet inte skulle påverka landets arbetsmarknadsmodell hänger ihop med att den skiljer sig från den danska och den svenska. Så länge Finland har sitt system med allmänt bindande kollektivavtal kommer täckningsgraden att vara mycket hög. Dessa kollektivavtal innehåller tydliga löneregler och är förstås också offentliggjorda.

För få gula kort

Nu tar förhandlingar mellan ministerrådet, Europaparlamentet och kommissionen vid. Den 21 januari var sista dagen för att visa ”gult kort” mot förslaget och Danmark och Sverige tycks bli ganska ensamma i sitt bestämda motstånd mot det. De här förhandlingarna som ofta sker under hård tidspress kan sluta i kompromisser vilkas samlade effekter inte framstår som särskilt genomtänkta.

Som den finska regeringen understryker i sitt yttrande över direktivförslaget: Det gäller nu att innehållet inte ändras under förhandlingarnas gång så att det begränsar arbetsmarknadsorganisationernas avtalsfrihet eller förutsätter att lagstadgade minimilöner införs. Det vore ett problem med tanke på fördragets begränsning för vad EU kan lagstifta om, menar den.

Bør de ansatte få kompensasjon for å bruke hjemmekontor?

Regjeringen i Norge anbefaler at alle ansatte som har mulighet til det skal jobbe hjemmefra. Så langt har de ansatte tilpasset seg uten krav på kompensasjon. Men kan hjemmekontor sammenliknes med bruk av egen bil i jobbsammenheng?

NYHET

22.01.2021

TEKST OG FOTO: BJØRN LØNNUM ANDREASSEN

Når man har fått rigget seg til rent praktisk mener Mads Nordtvedt at hjemmekontor er veldig bra, om enn med noen kommentarer. Han er en av svært mange i Norden som har hjemmekontor grunnet korona-pandemien.

- Hjemmekontor har fordeler og ulemper. I likhet med noen kolleger har jeg vurdert å hente kontorstol fra jobben. Jeg vil ha en bedre stol hvis hjemmekontor blir løsning framover, sier han.

Nordtvedt er grafisk formgiver ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet NTNU, i den norske teknologihovedstaden Trondheim. Han trekker fram forde-

len med å kunne konsentrere seg bedre hjemme, sammenliknet med når han er på jobb. Der har de åpent kontorlandskap.

-Fordelen med åpent landskap er synergieffekten som at jeg kan strekke på halsen og raskt få avklart grafiske spissfindigheter med en kollega ved siden av. På hjemmekontoret bruker vi (IT/dataløsningen) Teams men terskelen er høyere. Vi ringer ikke opp hverandre så lett for en liten "filleting."

Han og kona bor i en 68 kvadrats leilighet i byen. Hun har også hjemmekontor som billedkunstner. Han har hatt jobben sin på spisebordet i snart ett år. En vesentlig fordel er at han

og kona kan snakke sammen, gå tur med kort vei til butikk, kafe og alt ellers i byen.

-Hadde jeg bodd alene langt utenfor byen, ville hjemmekontor gitt langsomme dager. Det passer ikke alle, sier han.

- Vi har ikke plass til så mye i leiligheten. Jeg sitter på en pinnestol og vinkelen på hånda jeg holder datamusa med kunne vært bedre. Jeg må være OBS på HMS for å unngå "muse-arm." Vi har fått beskjed fra NTNU om at de sender mer utstyr til de som trenger, forklarer Nordtvedt fornøyd.

Kompensasjon?

Han mener samtidig at flere tusen ansatte ved NTNU viser stor egeninnsats med å ha hjemmekontor. Han lurer på om arbeidsgiver burde kompensere denne innsatsen. Ansatte donerer det å ha hjemmekontor til arbeidsgiveren. Hjemmekontor er mulig å sammenlikne med bruk av egen bil med økonomisk godtgjøring per kjørte kilometer, tenker han.

- Hvis jeg bruker eget datautstyr i ett år er det en betydelig andel av levetiden for maskina, hvilket arbeidsgiver burde kompensere økonomisk.

Lov fra 2002

"Arbeid i arbeidstakers hjem" slik det heter i Arbeidsmiljøloven, kan være hvilket som helst arbeid. Særlig utbredt er hjemmekontor, noe Landsorganisasjonen (LO) diskuterer med Næringslivets hovedorganisasjon (NHO). Også Arbeidsdepartementet er med, forklarer LO sin andre nestleder Roger Heimli.

-LO var tidlig med å spørre hva som gjelder for hjemmearbeidende under pandemien. Vi har dialog med departementet og NHO om forskriften i Arbeidsmiljøloven. Den er ikke endret siden 2002. Den er beregnet på hjemmekontor en gang iblant, ikke fem dager i uken som mange har nå. Departe-

mentet samler fakta om hvordan hjemmekontor påvirker folk, sier han og vil ikke være så konkret.

- Den teknologiske utviklingen tilsier at flere kan produsere mer hjemme nå enn før. Forskriften må derfor oppdateres. HMS, arbeidstid og skriftlige avtaler er blant detaljene, sier Heimli til Arbeidsliv i Norden, og får følge av NHO.

Utbredt hjemme

En undersøkelse som NHO har gjort blant 3 794 bedrifter viser at 63 prosent av bedriftene har brukt hjemmekontor under koronakrisen.

Nina Melsom, direktør for arbeidsliv i Næringslivets hovedorganisasjon. Foto: NHO.

Blant de største bedriftene med over 100 ansatte, er andelen hele 93 prosent. Behovet for endringer i lovverket gjelder på kort og lang sikt, forklarer direktør for arbeidsliv i NHO, Nina Melsom.

- Lov og forskrift regulerer ikke forhold knyttet til kompensasjon og betaling, men forhold knyttet til arbeidsmiljø og rammene rundt arbeidet hjemme for eksempel hva gjelder arbeidstid. NHO opplever en stor samstemthet rundt dagens krav om at det skal inngås avtale om hjemmekontor ikke passer i pandemien. Vi opplever at det er stor forståelse for at det er viktig å få mer kunnskap. Det er forskjell på de tilfeller der hjemmekontor er pålagt, og der dette fremsettes som et tilbud til de ansatte, sier Melsom til Arbeidsliv i Norden.

Island: Invandrarna har fått fler rättigheter

Sverige ligger fortfarande högst i Norden, men Island hade den största ökningen i MIPEx index om integrationspolitik. Från 2014 till 2019 ökade Islands index med 7 poäng, från 49 till 56. Skalan går till 100, och Sverige fick 86 poäng, ett poäng mindre än tidigare.

NYHET

22.01.2021

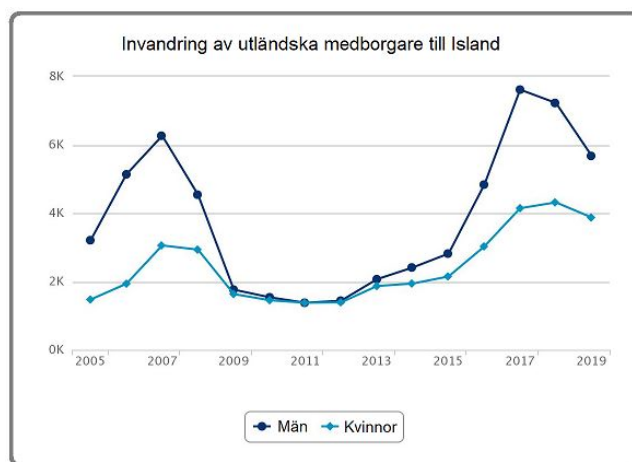
TEXT: BJÖRN LINDAHL

Indextalen från MIPEx, som är ett internationellt samarbete om att mäta hur integrationspolitiken ser ut i 52 länder, används ofta för att jämföra integrationspolitiken mellan olika länder. Den säger emellertid inte något om hur vällyckad politiken är. Ett land som bara tillåter immigration av högt utbildad arbetskraft kan till exempel få bättre resultat än ett land som tar emot en stor andel lågutbildade flyktingar. Arbetsliv i Norden gjorde en bredare genomgång av hur MIPEx index är uppbyggt när talen för Norge släpptes.

Så här ser det ut i Norden:

Land	Index 2014	Index 2019	Skillnad
Sverige	87	86	-1
Finland	82	85	+3
Norge	72	69	-3
Island	49	56	+7
Danmark	53	49	-4

Den främsta förklaringen till att Island får fler poäng i MIPEx 2020 är att landet först började ta emot invandrare i större utsträckning efter år 2000. Den ekonomiska krisen 2008 gjorde att invandringen minskade kraftigt, för att återigen öka efter 2015.

Källa: Statistics Iceland

Av en befolkning på 364 134 den 1 januari 2020, var 55 354 invandrare. Det motsvarar en andel på 15,2 procent. Den överlägset största gruppen har invandrat från Polen, 20 477 personer, eller en dryg tredjedel av alla invandrare. Därefter är Litauen och Filippinerna de länder som flest invandrare kommer ifrån.

På grund av att det länge var så liten invandring hade inte Island genomfört någon lagstiftning som skyddar invandrare från diskriminering, eller några myndigheter som invandrare kunde vända sig till om de ansåg sig diskriminerade.

2014 var därför Island det land som hade den sämsta integrationspolitiken i Norden, enligt MIPEx.

Men mycket har skett sedan dess:

- Tidigare klassade MIPEx Islands inställning till integration som "invandring utan integration", eftersom invandrarna i Island saknade så många grundläggande rättigheter för att kunna delta som jämlikar i det isländska samhället. Nu drar invandrarna nytta av en "övergripande inställning" till integration, som säkrar grundläggande rättigheter och stöd för

att ha samma möjligheter. Ändringen kan ses som att Island insett att det är ett invandringsland på samma sätt som alla andra västeuropeiska länder.

Framförallt nämns den lagstiftning som införts som skyddar både islänningar och invandrare från diskriminering på grund av ras, etnicitet eller religion; upprättandet av ett jämställdhetsdirektorat, samt att invandrare också kan anställas i offentliga jobb.

Sverige begränsade, men Danmark ännu mer

Den stora flyktingvågen 2015 – 2016 gjorde att Sverige införde begränsningar i rätten till familjeåterföreningar, vilket gjorde att landet föll ett poäng i Mipex index. Även i Norge minskade index, med tre poäng, medan index för Finland ökade med tre poäng under samma period.

Störst negativ ändring skedde i Danmark, vars index minskade med fyra poäng i Mipex 2020. Landet hamnar i den grupp av länder som Mipex kallar länder med "tillfällig integration". Landets integrationspolitik beskrivs på följande sätt:

- Utländska medborgare kan dra nytta av tillgång till grundläggande rättigheter och visst stöd för lika möjligheter, men de har ingen säkerhet på längre sikt för att de kan bosätta sig permanent, investera i integration och delta som fullvärdiga medborgare. Danmark är ett av de mest otrygga länderna i gruppen med "tillfällig integration", med en politik som påminner om den som finns i Österrike och Schweiz. Medborgare från länder utanför EU lämnas utan trygghet i Danmark, som bara får 17 indexpoäng av 100 - nästan det mest otrygga landet av alla de 52 Mipex-länderna, vid sidan av Österrike.